
ПАМ'ЯТІ НІНЄЛІ МИХАЙЛІВНИ БОКІЙ

1 липня 2008 р. українська археологічна спільнота втратила одного зі своїх активних діячів. На сімдесят другому році життя відійшла у вічність Нінель Михайлівна Бокій. Знаний археолог, дослідник багатьох пам'яток Центральної України вона залишила великий спадок у вигляді низки важливих археологічних пам'яток, відкритих нею, та численних учнів — археологів, викладачів і музейних працівників.

Нінель Михайлівна народилася 20 червня 1937 р. у смт Новомиколаївка Запорізької обл. у родині службовців. Навчалася у середній школі м. Костопіль, 1954 р. вступила до Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка на історичний факультет, який закінчила в 1959 р. Потім працювала науковим співробітником у Київському державному архітектурно-заповіднику «Софіївський музей» та лаборантом в археологічних експедиціях Інституту археології НАН УРСР, завучем ДСШ № 1 у м. Калінінград (1962—1966 рр.). У 1966 р. доля в особі О.І. Тереножкіна спрямувала її на Кіровоградщину, де вона нарешті змогла присвятити себе улюбленій справі — археології. З 1966 до 1978 р. Неля, як її називали друзі, очолювала відділ археології у Кіровоградському краєзнавчому музеї. Це були роки активних досліджень — розвідок, розкопок, роботи над дисертацією. Велику роль у її житті зіграла зу-

стріч ще на початку 1960-х рр. з Олексієм Івановичем Тереножкіним, який став її науковим керівником і наставником, завжди радів її знахідкам і науковому зростанню.

Саме О.І. Тереножкін спрямував зусилля своєї аспірантки на вивчення заповідної для скіфологів території — порубіжжя Степу і Лісостепу на Дніпровському Правобережжі. Тут Н.М. Бокій у басейнах верхів'їв Тясмину, Ингульця, Синюхи, Великої Висі дослідила багато пам'яток передскіфського та скіфського часів, які вперше після розкопок О.О. Бобринського кінця ХХ — початку ХХ ст. репрезентували археологічні комплекси на сучасному рівні дослідження. Багато пам'яток було розвідано й обстежено разом із визначним краєзнавцем В'ячеславом Євгеновичем Шкодою.

Окрема тема — охорона пам'яток. Медерovo, Защита, Куцеволовка, Чечеліївка, Івангород — ці вже класичні нині пам'ятки потрібно було не лише знайти, а й уберегти від остаточного руйнування, дослідити, тобто довести справу до кінця. Нелі з її наполегливістю і завзятістю, а також дуже розвиненим почуттям відповідальності це вдавалося. Вона навіть вивчилася їздити на мотоциклі, щоб контролювати стан археологічних пам'яток, або, як жартували, наводити жах на деяких голів колгоспів. Утім ще зі студентських років Неля була знаною спортсменкою, захоплювалася легкою атлетикою, альпінізмом, а в кіровоградський період ще й парашутним спортом. Можливо, тому їй були під силу неординарні вчинки: зі зламаною ногою на милицях приїхати до експедиції О.І. Тереножкіна або вночі мчати разом із чоловіком Юрієм на мотоциклі з Кіровограда на похорон вчителя в травні 1981 р. Струнка, кароока, усміхнена — вона завжди виглядала молодшою за свої роки. У 1980 р. Нінель Михайлівна захистила дисертацію «Скифский период на пограничье Степи и Лесостепи в Правобережном Среднем Поднепровье (VII—III вв. до н. э.)». На той час вона вже працювала (з 1978 р.) у Кіровоградському державному педагогічному інституті ім. О.С. Пушкіна (нині Державний педагогічний університет ім. В. Винниченка) на посаді старшого викладача, згодом стала заступником декана історичного факультету з наукової роботи. У 1987 р. Н.М. Бокій було об-

рано на посаду доцента кафедри СРСР і УРСР. Цей рік багатьом скіфологам запам'ятовується конференцією, яку Нінель Михайлівна організувала в Кіровограді з приводу ювілею свого вчителя О.І. Тереножкіна. Все на цьому форумі, що зібрав майже всіх фахівців із вивчення доби раннього заліза півдня Східної Європи, було просякнуто її турботою і увагою.

Викладацька та виховна робота в університеті забирала багато часу, однак з'явилися й нові можливості. У 1978 р. Н.М. Бокій очолила студентський археологічний гурток, члени якого та студенти історичного факультету щороку проходили археологічну практику під керівництвом свого наставника, а також у багатьох експедиціях Інституту археології НАН України, де на них завжди чекали. У ті роки Нінель Михайлівна масштабно дослідила такі пам'ятки, як ґрунтові могильники Світловодський та біля с. Заломі, здійснила новітні розкопки відомого Мельгунівського кургану, а також унікального комплексу — золотоординського міста і могильника XIV ст. у м. Новоархангельськ (Торговиця), який Н.М. Бокій досліджувала в 1997—2007 рр. разом зі своєю ученицею і вже також відомим археологом І.А. Козир. В останні роки Нінель Михайлівна активно вивчала проблеми новітньої історії України, постійно опрацьовувала архівні й бібліотечні матеріали в Інституті археології і Національній науковій бібліоте-

ці ім. В.І. Вернадського НАН України, була активним членом історико-культурної асоціації «Україна—Туреччина». Вона виступала з актуальними доповідями на міжнародних історичних конференціях у м. Будапешт (Угорщина) в 2003 р. та у Києві в 2006 р.

Останні зустрічі колег із Нелею відбулися на травневих конференціях у 2007 р. — спочатку на конференції скіфологів у Чигирині, а потім у м. Ізмір (Туреччина), на Першому міжнародному конгресі Євразійської археології. І ніщо не віщувало, що ці зустрічі останні. Вона не підкорялася хворобі. У червні 2007 р. були ювілейні святкування в Кіровоградському університеті, а в липні — продовження розкопок у Торговиці. Здавалося, так буде ще багато-багато років ...

У її житті все відбулося: улюблена справа, успішна робота, дружна родина (чоловік, діти, троє онуків), у якій усі любили й розуміли один одного, віддані друзі та учні, на долях яких тою чи іншою мірою відбилася її неповторна особистість. Нінель Михайлівна встигла опублікувати не дуже багато праць, але небагато сучасних археологів можуть звітувати такою кількістю першорядних досліджених пам'яток і людей, які завжди згадуватимуть її із вдячністю та приязню. З нами назавжди залишиться її світлий образ, сповнений природженого оптимізму, життєвої стійкості та мудрості.